

BOĞAZIÇI YALILARI

ABDÜLHAK ŞİNASİ HİSAR

Önemli Notlar

Alaturka saat Ezani saat olarak da bilinen, her gün güneş batarken 12'ye ayarlanan, günlerin ve gecelerin uzunluğunun mevsimlere göre değişiklik gösterdiği saat sistemi.

İnsanlar

Nigâr Hanım Şair

Özet

Abdülhak Şinasi bu eserinde bir olaylar zincirinden çok çocukluğunu içinde geçirdiği yalı hayatının onun iç dünyasındaki yansımalarını aktarır. Doğayla iç içe olan yalı hayatı ona şiirsel bir iç dünya kazandırır. Özellikle gün içindeki vakitler arası geçişlerle mevsimlerin dönüşümünde şeylerin yok olmaya yüz tutan yanını görür. Bu da geçmişe duyduğu özlemi perçinler. Bu özlemin bir sebebi çocukluğunun yıkılmak üzere olan Osmanlı İmparatorluğu'nun son zamanlarıyla çakışmasıdır.

Olaylar

Aristokrat Boğaziçi

Abdülhak Şinasi Hisar, Boğaziçi'ndeki yalıları birbirleriyle suların altından irtibat kuran canlı varlıklar gibi algılar. Bu yalılarda yaşayanlar da milliyetçiliğin ne olduğunu bilmeyen ancak ortak değerleri olan insanlardır. Her sene okula başlayan çocuklar ilâhiler okuyarak sokaklarda gezdirilir, ihtiyar heyetleri evlenme yaşına gelen erkeklerle fakir genç kızları bir araya getirir, mahalle sakinleri her Ramazan'da bir kere davet edilmeden iftara gelir, bayramlarda gelen çocuklara şeker veya şeker parası hediye edilir, yalı halkının bayramlıkları, mahallenin öğretmenleri, itfaiyecileri, postacıları, temizlikçileri, fakirleri ve vapur hizmetlileri için bayram bahşişleri dağıtılır. Müslüman cumalarıyla birlikte Hıristiyan pazarları da tatil günüdür. Herkes ahbablarıyla ve eviyle zaman geçirdiği için mahallelerde otel, lokanta, pastane bulunmaz, sadece küçük köy kahvelerine rastlanır.

Yalılar

Ona göre yalılar matematiksel bir hesaplama ile inşa edilmemiş, bir kalbin eğilimleri, bir vücudun hastalıkları, bir ömrün tesadüfleri gibi oluşmuştur. Çoğunu eski zaman terbiyesi almış, kalplerinde eski bir âlem taşıyan, hayatları hayallerine uymamış ihtiyar kadınlara benzeter. Ancak önlerinden kayıkla geçilirken Binbir Gece Masalları'nın saraylarından farksızdırlar.

Eğer ayrı birer binası yoksa yalıların hepsinin yarısı harem yarısı selamlıktır ve haremlikle selamlığa dahil edilmeyen uşak, kayıkçı, bahçıvan odaları ve mutfak yalının dışında bulunur. Alt kattaki sofalar ve odalar mermerdir. İkinci kata yayvan, geniş merdivenlerle çıkılır. Üst kattaki sofalar ve odalar ahşaptır. Pencere üstünde güneşten korunmak için geniş saçaklar vardır. Çoğu yalının önünde yol yoktur, doğrudan Boğaziçi'ne açılır. Deniz yüzeyine gömülmüş hatta bazen su üstüne yapılmış ve denize bakan odalar su üstüne çıkmıştır. Sofalardaki odaların kapıları açılınca ön taraftaki denizle arka taraftaki dağlar aynı anda görünür. Büyük yalıların her biri bir bahçe içinde olduğu için yalı sakinleri suyun maviliğine, dağın yeşiline ve yan taraftaki odaların pencerelerinden çiçeklerin renklerine doyarlar. Bazı yalıların biraz ilerisinde koruları olur ve bu korularda zaman öyle ihtişamla algılanır ki bir iki saat bir iki sene gibi gelir. Koruların bazılarında da insanı su sesinden mahrum bırakmayan ya bir havuz ya da bir fıskiye bulunur. Yalıların arka tarafındaki bu koruların veya bahçelerin ilerisindeki duvarların ortasında hiç açılmamış gibi duran eski bir kapı kendi gibi eski bir yola açılır.

Kayıklar

Hayallere dalmak için en uygun yer yalı hayatının önemli bir tamamlayıcısı olan kayıklardır. Onlar Venedik'in gondollarından daha zariftir. Kayıkçılar gondollarda olduğu gibi ayakta kürek çekmez, yüzü kayıktakilere dönük oturur. Sıkı kaçgöç zamanlarında bile kadınlara karşı oturması normal karşılanır.

Çoğu kayık portakal renginde, kadife veya çuhadan döşemesiyle yastıkları da kırmızı, vişne çürüğü, açık mavi veya kahverengidir. Kürekçiler de kayık takımlarıyla aynı renklerde elbiseler giyerler. Kayık kadınlara mahsussa arka tarafından suların rengine uyumlu bir elbise sularda ıslanarak sarkar.

Bu kayıklara binme ve inme alışkanlıkları da bir gelenek hâline gelmiştir. Kadınlar kayıklara binerken ve inerken en öndeki kayıkçı elini değil bir omzunu hafifçe uzatır ve kadınlar da ellerini bu omza koyup destek alır. Bu sırada sondaki kayıkçı elindeki kancayı bir oyuğa takarak kayığın rıhtımdan ayrılmasını sağlar.

Boğaziçililer bu kayıklarla misafirliklere ve bayram ziyaretlerine giderler ama en unutulmaz geziler "mehtap" denilen mehtaplı gecelerde yapılan saz geceleridir. O gecelerde ay doğunca sazcular ve şarkıcılar büyük bir kayığa yerleşir, Boğaziçililer de kendi kayık ve sandallarıyla onlara gittikçe genişleyen bir halka hâlinde katılarak gece boyu Boğaziçi'nin bazı noktalarında dura dura ilerlerler. Kadınlar ve erkekler aynı kayıklarda bulunmadığı için bu gecelerde anca birbirlerine göz gezdirirler. Bu mehtaplı geceler her zaman hiçbir taşkınlık yaşanmadan sonra erer.

Mevsimler

Boğaziçi'nde bir insan mahalleye bütün ilişkisini keserek yaşarsa ruhunu sadece doğanın güzelliklerine, sulara, dağlara, göğe ve mevsimlere açmış demektir. Abdülhak Şinasi Boğaziçililerin çoğunun uzak yerleri görüp karşılaştırma imkânı bulamadıkları için içinde yaşadıkları güzelliklerin farkında olmadıklarını söyler. Kendisi dünyanın çeşitli yerlerini görmüş biri olarak Boğaziçi'ne ne zaman dönse iki şey hisseder. Birincisi, çocukluğunun geçtiği yerlerde dünyanın başka hiçbir yerinde bulamadığı bir tat bulur. İkincisi de doğa ve muhitle bir akrabaymış gibi hissederek kendini bir aile çatısı altında hayal eder.

Boğaziçi'nde her gün üç mevsimin tatlarını yaşatır. Sabahları ilkbahar, gündüzleri yaz ve akşamları da sonbahar gibidir. Ancak nisan ayıyla kasım arasında yaşattığı güzellikler unutulmazdır. İlkbahar mevsimlerinde sabahlar masmavidir. Çiçeklerin kokuları ve kuşların cıvıltıları etrafa yayılır. Yazın bir sessizlik yerleşir. Her şey kendi içine çekilmiş gibi olur. Sokaktan kimseler geçmez. Denizden sandallar ve dalgalar çekilir. Göklerden bulutlar ve eşyalardan gölgeler çekilir. Boğaziçi güneşin altında baştan başa bir altın gibi parlar. Nihayet sonbahar geldiğinde günler ya yağmurlu ya da sislidir. Kıyıları, evler, dağlar, ağaçlar ve tüm manzaralar düşünceli gibidir. Adeta her şey maddiyatından ve köklerinden sıyrılarak uçup gidiyor gibidir. Deniz, kokusunu akşamları daha çok yayar.

Abdülhak Şinasi akşamları bir sandal çağırıp bindiğinde kayıkçı nereye gideceğini sormaz çünkü suda gezinmek doğal bir ihtiyaçtır. Ona göre Boğaziçi, deniz, yalı, renk, kayık, dalga, bunların üstünde esen rüzgâr, koku, ışıklar, gölgeler ve serinliktir. Tüm bunların ruha hitap eden mahrem dilidir. Bu dili ancak ressamlar çözer ama onların da neden konuşturmadıklarını bir türlü anlayamaz.

Yalıda Zaman Geçirmek

Tüm perdeler kapalı olsa da güneş ışıkları sabah saatlerinde içeri sızarak suların hareketlerini tavana yansıtır. Hizmetçi sabah çayını ve gazetesini getirir, ilk açılan pencereyle birlikte içeri parlak bir gün dolar. Denize girilir, yalının sofalarında ve bahçede koşuşturup oynamalarla öğle yemeği vakti gelir. Öğleyi ikindinin maviye çalan şairane saatleri takip eder. Güneş yalının arka tarafına çekilir. Ortalığa serin bir mavilik hâkim olur. Bazı akşamlar hava daha da serinleşir.

Ezani saat on iki olduğunda karanlık artar, sular lacivertleşir. Pencereleler kapanır, evlerde birer kandil yanar, fâniliğini hatırlayan ruhlarda bir buhran peyda olur. Herkes odasına çekilir. Sonra mehtap çıkar ve bir şiir gibi sulara yansır.

Abdülhak Şinasi kayık hâne ile mutfak arasındaki odunla kömür depolanan yer dışında yalının her yerini öyle iyi bilir ki bir canlı gibi onun her üzüntüsünü ve sevincini hisseder. Onun kapısından girer girmez vücudu ve ruhuyla kucaklaştığını ve onu tamamladığını hisseder. Hatta bazen rüyalarında kendini ondan ayıramaz. Ancak bugünleri aktarırken aslında herkesin bir bekleyiş içinde olduğunu sonradan fark ettiğini belirtir. İhtiyar akrabaları ahret hayatını, orta yaşlılar henüz gerçekleşmemiş

hayallerinin gerçekleşmesini, gençler özgürlüğün hazlarını beklerler. İmparatorluğun bu son günleri içine öyle işler ki geçmiş onun için geçmişte kalmaz.

Akşam Gezintileri

Yazın her gün ikindi vaktinde erkekler ve kadınlar ayrı ayrı kayıklarla gezintiye çıkarlar. Çocuklar da kâh onlara kâh başkalarına katılır. Beşiktaş'la Üsküdar'dan başlayıp Rumeli kıyısında Kalender'e Anadolu kıyısında Paşabahçe'ye kadar devam eden bu geziler Göksu Kasrı önünde etrafı gözetlercesine bir süre durur.

Abdülhamid'in evhamları yüzünden şehzadeler, sultanlar ve memurlar halkla temas kuramadıkları için bu Boğaziçi mahallelerinde pek görünmezler. Mısırlı ailelerse hemen her gezinti akşamına ve saz gecesine katılırlar.

Kayıklardaki kadınların çoğu özellikle cuma günleri ferace giyer ve yaşmak takarlar. Kaçgöç adetleri devam ederken erkekler kadınları Boğaziçi'nde bir nevi düğün elbiseleri için görürler. Boğaziçi onlar için bir buluşma, görüşme, hayallere dalma yeridir. Zamanla, kadınların çoğu çarşaf giyip peçelerini açmaya başlar. Yine de her akşam bu gezintilerde aynı şeyleri yerli yerinde bulmak herkese haz verir.

Rumelihisarı'nda oturan Şair Nigâr Hanım'ın Abdülhak Şinasi'nin anneannesine çıkmadığı akşamlarda kayığıyla onların yanından geçerken almak veya vermek istediği bir haber olunca kayıkçılar kayıkları yan yana getirir kadınlar da aralarında bazen uzun bazen de kısa süren sohbetle başlarlar.

Ezani saat on ikiyi gösterdiğinde Göksu Kasrı'nın önünde toplanan kayıklar kopan bir tesbihin taneleri gibi ayrı ayrı semtlere doğru dağılırlar. Bu dönüş yolunda herkes zamanın şiirselliğini bozmamak için susar. Kürek çekerken birkaç dedikodu aktaran kayıkçı bile artık susma vakti geldiğini anlar. Duyulan tek ses küreklerin suyun içindeki hareketinin sesleridir. Abdülhak Şinasi bu anlarda kendini bir şiir sarhoşluğuna tutulmuş gibi hisseder. Her şey bir iç içe akış ve dağılıp hâlindeyken gittikçe koyulaşan suların derinleşen mırıltıları ruhunu doldurur. Yalının önüne vardıklarında ruhu şiirden adeta ezilmiş hâlde olduğundan hemen onun şefkatini duymak, sessizliğini aydınlatan lambalı odalarını, odasından hiç çıkmayan anneannesini, onun temiz yüzünü görmek ve akşamın sihrinden kurtulmak için acele eder. Kayıkçı kayığı rihtime yanaştırdıca dağılan benliğini yorgunlukla toplayıp birleştirir ve avluya açılan kapının çingırağını imdat isteyen biri gibi çalar.

Boğaziçi'nde Hayatın Tadı

Boğaziçi'ndeki dağlar, tepeler, mavi sular ve beyaz bulutlar Abdülhak Şinasi'ye anne şefkatini, çocukluk günlerinin hayal dolu saatlerini, dünyanın iyi olduğu zamanları hatırlatır. Bugünlere ait en leziz anlar eve dönmek için bindiği akşam vapurlarının kalkmaya hazırlandıkları saniyelerdir. Galatasaray Lisesi'nin tatil günlerinde eve döndüğü bu akşamlar tozlu ve üzüntülü bir dünyayı geride bırakıp mavilik, serinlik, temizlik, şefkat ve güzellik dünyasına girmiş gibi hisseder. Bir düdük öter, vapura son gelenler koşar, uğurlamaya gelenlerle konuşanlar vapura atlar, içerdeki satıcılar dışarı sıçrar ve sonunda vapur, mavi sulara köpükler bırakarak Boğaziçi'ne doğru harekete geçer. Abdülhak Şinasi, hayatı boyunca bu unsurların birleşmesinin verdiği o tadı hiçbir şeyde bulamaz. Ancak şunu da bilir ki kendisi Boğaziçi'nin en güzel zamanlarını görememiştir. Bu güzel zamanların sonuna yetiştir.

Avrupa'nın dışışleri memurları dışındaki herkes için meçhul bir dünya olduğu, sinemanın, plajların, radyoların, çayların, dansların, poker toplantılarının olmadığı bugünlerde tek eğlenceleri bu sular, sandallar, saz geceleri ve yalıların ahenkli hayatıdır. Abdülhak Şinasi, şehir hayatında bir göç arabası gibi çeşit çeşit yüklerle tıklım tıklım dolu hâlde, hisleri doya doya yaşayamadan geçen günlerin fakirliğine acır. Oysa çocukluğunun o işsiz ve tembel günlerinde her hissini ruhun içinde doğup gelişmesi için bol bol zamanı vardır.

Yalı hayatında çarşıya zaman ayrılmaz, alışverişle sadece uşaklar meşgul olur. Şehre ancak beyler gidip gelir ancak onlar da her gün inmezler. Eve her gün *Sabah* gazetesi gelir ama evin beyi onu biraz okuduktan sonra odasında bırakır çünkü kadınlar okuma yazma bildikleri hâlde gazete okumak istemezler. Her hafta da *Servetifünun* dergisi gelir ama onunla da sadece evin küçük beyi meşgul olur. Yaşlı erkekler daha çok kendi odalarına çekilip başkalarının okuyamadığı eski kitapları okurlar.

Sabah çiçeklerle zaman geçirmek, gelen geçen kayıklara bakmak, yemekten sonra dinlenmek, ikindi saatlerinde sularda gezinmek, güneşin batışını seyretmek, mehtapta tekrar sandalla dolaşmak, tüm

bunlar ruhu inceltir ve kitapların yokluğunda ince bir kültür kazandırır. Abdülhak Şinasi hayatın tadını çıkarmayı bilen bu insanların sanata geçmeyen inceliklerini gördüğü ve bildiği için onlara cahil denmesinin mümkün olmadığını adeta haykırır.

Kanlıca'daki Yalı

Abdülhak Şinasi'nin büyük yengesinin Kanlıca'daki yalısı onun için unutulmaz anılar barındırır. Harem kısmının yanbaşında büyük ve bakımlı bir bahçe, bahçede de az bulunan ağaçlar vardır. Bu bahçe, eski zamanlardan gelmiş gibi duran bu yalıyı tarifsiz uzaklıktaki bir hayal dünyasının içine yerleştirir. Rıhtımdan yalıya mermer birkaç basamakla çıkılır ve büyük bir avluya girilir. Burada Abdülhak Şinasi'nin nereye açıldığını bilmediği birçok kapı bulunur. Avlunun duvarlarında altlarında Fransızca açıklamalarıyla birlikte İncil'de anlatılan bazı sahneleri tasvir eden gravürler vardır. Bunlar kuyu başında Yusuf, gökten yağın ateşle tutuşan Sodom ve Gomora gibi insana hüznü veren temsillerdir. Her seferinde burayı koşarak geçer ve hasır döşemeli merdivenleri atlaya atlaya yukarı çıkar. Üst kat yalının en güzel yeridir. Hasır döşemeli geniş bir sofadan kapıları hep açık duran iki odanın pencereleri ardındaki mavi sular görünür. Sofada sola dönüp bir iki basamak çıkınca yanları pencereci bir geçitten bahçe hizasındaki bir diğer geniş sofaya çıkılır. Abdülhak Şinasi yalıdaki bu birbirinden aşağıda ya da yukarıda duran, birbiriyle aynı seviyede olmayan odaların hiçbirini garipsemez çünkü tüm yalıların insanlar gibi birbirine benzediğini bilir.

Yukarı çıkınca onları yalının yaşlı hizmetkâr kadınları sevinçle karşılar. Aralarından evlatlık olarak alınmış bir kişi dışında hiçbirinin evlenmemiş olduğu bu kadınlar, yalnızlıklarını giderecek herkese sımsıkı sarılırlar. Abdülhak Şinasi'nin ailesinin ayda bir iki kere yaptığı bu ziyaretler onlar için bayram günü gibidir. Ancak şerbet ve lohuk dışında ikram edecek şeyleri de pek olmaz.

Abdülhak Şinasi, bu kadınların ilgisinden ziyade yalının sessiz sofalarını ve odalarını ister. Eşyayla dolu bu mekânlar ona bir bekleyiş içindeymiş gibi görünür. Kadınlardan kaçıp buralarda yalnız başına zaman geçirir.

Havuzlu Oda

Kanlıca'daki yalının en sevdiği odası başka hiçbir odaya benzemeyen fıskıyeli bir bahçe havuzunun bulunduğu odadır. Odanın kapısının karşısında bahçenin solundaki limonluğa bitişik bir camekân, sağ tarafında da bahçeye ve Boğaziçi'ne bakan pencereler vardır. Pencerelerin üst kısımları yeşil, mavi, sarı camlarla süslü olduğundan odanın bazı yerleri yeşil, mavi ve sarı görünür. Bahçe havuzu odanın tam ortasındadır. Pencerelerin olmadığı iki duvarın önünde birer sedir durur. Her odada olduğu gibi burada da mermer masaların üstünde çerçeveleri yaldızlı aynalar, renkli lambalar ve narin vazolar vardır. Bunlar Abdülhak Şinasi'ye göre bir fabrikadan seri hâlinde çıkmış hafızasız eşyalar gibi cahil değil, yalının havasında ve suyunda açmış çiçekler gibidir. Her ay sırf bu odaya kaçıp saklanabilmek için bu yalıya gelmek ister. İnsanın seveceği yüzü öncesinde hayalinde canlandırması nasıl mümkün değilse nasıl ancak ona rastgelince onu severse odaya da öyle aşık olduğuna inanır. Tek başına oturduğu bu odada havuzu, limonluğu, bahçeyi, bahçenin ötesindeki mavi suları seyreder. Eski bir zamanın Boğaz'ın sularına karışıp gitmek yerine bu odadaki havuzun içine saklandığını hayal eder. Kendini de büyük bir duygu dünyası olan bir şah veya ilah gibi düşler. Daha sonra okuduğu Chateaubriand, Barrés ve Proust gibi şairlerde hep kendinin bu odadaki dış dünyaya kapanmış ve hayal dünyasına teslim olmuş hâlini bulur. O yüzden bu oda onun için ona çeşitli duygular ve arzular tanıtan bir usta gibi öğreticidir.

Kendini buraya kapattığı dakikalarda kadınların onu unuttuğunu zannetse de aslında onlar onun içerde ne yaptığını gizlice gözetleyip bir misafirlikte gibi ciddiyetle oturduğunu görünce kendi kendine misafirlik oyunu oynadığına hükmedip onu yalnız bırakırlar. O yüzden Galatasaray Lisesi'ne gittiği yıllarda bu yalıyı ne zaman ziyaret etse ona "Sevgili odan!" dedikleri bu odaya kapanıp yine her şeyi dikkatle seyre dalar.

Eşyalar

Abdülhak Şinasi için eşyalar hayvanlardan daha uysal, bizi aldatmayan ve sessiz bir hayatla yaşayan varlıklardır. Eskileri, yenileri kadar kullanışlı olmasa da daha sevimlidir. Her ülkenin müzelerini dolduran eski eşyaları gördükçe onların biriktirdiği hatıraları ve onlara bağlanan insanları düşünerek heyecana kapılır. Onlarda eski insanların yüzlerini, inançlarını, anlamlarını ve kimliklerini görür. Zira biz insanlar, yürürken çalılıklara yünlerini kaptıran koyunlar gibi gönlümüzün parçalarını bu eşyalara kaptırmadan hayat yollarından geçemeyiz...

Saatler

İnsanlar iş, ibadet ve lezzet zamanlarını gösteren saatlere derinden bağlıdır. Her akşam güneş batarken ezani saatleri on ikiye kurarlar. Evdeki ortak saatler ise Avrupa'nın, özellikle de Londra'nın bir saat fabrikasının adını taşıyan ama alaturka rakamlı saatlerdir. Bazısı duvarda asılı durur ve her çeyrekte ya da saat başında çalar. Bazısı da bir kuş sesi çıkarır ya da bir şarkı bestesi çalar. Abdülhak Şinasi bu saatleri yalının vücudundan ve gönlünden gelen sesleri duyar gibi dinler.

Tesbihler

Abdülhak Şinasi çocukluğunda severek oynadığı üç tesbih hatırlar. Biri annesinin nefes taşıyan yapılmış bembeyaz bir tesbihdir. Ona annesiyle beraber olduğu zamanlardaki neşesini ve tatil günlerindeki hazlarını hatırlatır. O yüzden zevkinin tesbihidir. Diğeri, büyükbabasının sarı renkli tesbihidir. Onda uzaklık, yalnızlık ve kibarlık hislerini bulur ve büyükbabasının odasındaki sarı kağıtlı kitaplardaki ilmi ve divan şiirlerinin seslerini duyar. O yüzden bu tesbih onun fikrinin temsilcisidir. Üçüncüsü, büyükannesinin kırmızı tesbihidir. Onda ailesiyle paylaşamadığı çalgın oyunlarının ve hayallerinin, uyumadan önce dinlediği masallar diyarının sınırlarını duyar. O yüzden kalbinin tesbihidir.

Aynalar

Bir misafir geldiğini duyduklarında veya yalnız kaldıklarında kendilerine bakmak isteyen kadınların yuvarlak ve kulpsuz aynaları Boğaz'a bakan bir odadaki yastıkların arkasında saklı durur. Kadınlar bu aynalara bakarken Abdülhak Şinasi aynaların geçmiş günlerin ve akşamların, mevsimlerin ve senelerin, nice gönüllerin ve nesillerin hüznelerini yansıttığını düşünür. O yüzden onun için yalındaki en gizemli eşyalar bu aynalardır.

Hiçlik

Abdülhak Şinasi'ye göre, her gün ikindi vaktinde kayık gezintisi için hazırlanan kadınlar aynaların karşısına geçip sonsuzluğa hazırlanır gibi süslenir ama geri döndükten sonra her süsün ve güzelliğin bir çiçek gibi solduğunu ve çabucak bozulduğunu görerek her şeyin fâniliğiyle yüzleşirler. Eserlerini sonsuzluk için yarattıklarına inanan sanatçılar gibi onlar da güzelliklerinin sonsuza kadar süreceğine inanır ama böyle çabucak dağıldığını görünce bozguna uğramış gibi olurlar.

Bir akşam kayık gezintisinden dönüşte Şair Nigâr Hanım'dan bir kitap almak için onun yalısına uğradığında onun odasına çıkar. Nigâr Hanım vereceği kitabı aramadan önce aynasının önüne geçip yavaş yavaş yaşmağını çıkarır. O saçlarıyla uğraşırken hava gittikçe koyulaşır, renkler dağılır, sessizlik derinleşir, pencereden görünen Boğaz'ın suları bir gölgeye dönüşür, Abdülhak Şinasi de her şeyin önünde sonunda yok olacağını düşünmeye koyulur ve gelecekteki tüm sevinçlerini ve üzüntülerini bir anda kucaklıyor gibi hisseder. Hayatın akan ama mahvolan muhteşem bir şelale, az önce bütün olan ama şimdi dağılıp bozulan bir şey ve şimdi var olan ama biraz sonra kaybolacak bir koku ve renk olduğuna ikna olur. Nigâr Hanım karanlıkta saçlarını dağıttıkça o da dünyadaki her şeyin her an dağılıp yok olduğunu sezer.

Elinde kitapla yalıya döndüğünde bu anın buhranı ile o kadar yorgun hisseder ki annesi neyi olduğunu sorar ama o hiçbir şey söyleyemez. Bütün hayatı boyunca hazmedemediği bu buhran anında yaşadığını anca yokluğu görmek olarak tasvir edebileceğini söylese de hiçbir zaman olanca çıplaklığıyla anlatamayacağını düşünür.

Boğaziçi'nde Gün Batımı

Boğaziçi'nde doğa mutluluğu bekler ve umar gibidir ancak gün batımı yaklaştıkça bu bekleyişin abes olduğunu sezdiren bir hüznün hissedilir. Kayıhta sallanarak seyredilen gün batımlarında tüm kişisel üzüntüler herkese mahsus ve doğal bir üzüntüyle birleşerek koyulaşır. Tüm gün batımları Abdülhak Şinasi'ye dağılma, çöküş ve ölüm hissi verir. Bazı bulutsuz günlerde güneş hızlıca çekilince normalde hissettiği coşkun duyguları hissedemez. Ancak o duyguların altında ezilmekten kurtulduğu için sevinir.

Gün batımları ona geçmiş zamanları hatırlatan hüznü zamanlardır. Zira ona göre her günün hayatımızın yükselen basamaklarından biri olduğunu düşünsek de aslında her gün biraz daha iner, uzaklaşır ve gideriz. Tüm hayaller gün gibi sona erecektir...

Geçmiş Ziyaret

Kanlıca'daki yalıdan ayrıldıktan yıllar sonra orayı ziyaret etmek için ne onu ne de ailesini tanıyan kimsenin olmadığı bir Şirketi Hayriye vapuruna biner. Boğaziçi'ndeki tüm yalılar gözüne yaşlanmış görünse de kilometrelerce süren bir şiir gibi yerinde kaldıklarını düşünür. Ancak Asaf Paşa Yalısı'nın nasıl iki üç katlı bir tatlı gibi bölündüğünü ve odalarının ikiye ayrıldığını hatırlar ve bunu bir cerrahın bir vücudu kesişine benzetir. Eski yalının yerine vardığında yolun açılıp genişlediğini görür. Yalının kiraya verildiği için hiç göremediği selamlık dairesi hâlâ yerindedir. Bahçesindeki köpek ona bağırınca oradan ayrılıp harabeye gider. Bahçede birkaç ağaç bulur. Küçükken tanıştığı bu ağaçları şimdi tanıyamadığına şaşırır. Ancak çimenler ve çiçekler bozulmuş, mermerler ve fıskiyeler çökmüş ve yalı harap olmuştur. Onları toprağın altında çürüyen bir vücuda benzetir; nasıl kafatası en son çürürse oraya derin köklerle bağlanan ağaçlar da en son kalmıştır ve tıpkı onun gibi sonuncu şahitleri oldukları bu harabeye merhametle bakmaktadır.

Temalar

Nostalji Abdülhak Şinasi çocukluğunu Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılmakta olduğu bir zamanda Boğaziçi'ndeki yalılarda geçirir. Bu nedenle yalı, kişisel tarihiyle ülke tarihinin iç içe geçtiği sembolik bir mekândır. Bu mekânın rutini ve o rutini sürdürmesini sağlayan doğa parçaları, insanlar ve eşyalar kapanmakta olan bir devrin ayrıcalıklı sınıfının ruhunu yansıtır. Abdülhak Şinasi'nin aktarımına göre bu ayrıcalıklı sınıf, şehir hayatında birçok yükün altında ezilen ve duygulanmaya bile vakit bulamayan insanın aksine güneşin, denizin ve göğün gün içindeki devinimlerinin yarattığı atmosfere göre hareket eden, duygulanan ve doğanın tadını çıkarmasını bilen kimselerden oluşur. Henüz sinema gibi icatların olmadığı bir çağda yalnızca doğanın sunduklarıyla yetinir. Ruhunu da yine aynı yollarla inceltir.

Abdülhak Şinasi, yalı hayatına ve doğaya odaklanarak adeta bir çağ güzellemesi yapar ve bir yalı harabesinin önünde oradaki hayatın son şahitleri olarak gördüğü ağaçlarla birlikte dikilirken hem doğayla ahenk içinde yaşamaya alışmış bir neslin hem de zaman zaman rüyalarında kendisinden ayrı görmediği ve her zaman şahsiyet sahibi bir canlı gibi algıladığı yalıyla özdeşleştirdiği benlik parçalarının yasını tutar.

İç dünya Abdülhak Şinasi çevresinde olup biten her şeyin kendi iç dünyasındaki yansımalarını takip edebilen biri olarak anılarını olayları değil, iç dünyasını esas alarak aktarır. Ancak yıkılmakta olan bir imparatorluğun ferdi olarak dış dünyayla kurduğu ilişkilerin çoğunda hep aynı noktaya varır; her şeyin bir gün sonlanacağı gerçeğinin dehşeti. Havuzlu odada, aynalarda ve daha başka birçok şeyde geçmiş zamanın izlerini görür. Gün batımında ve güzellikleri dağılan kadınların yorgun yüzlerinde önünde sonunda her şeyin ve herkesin varacağını düşündüğü hiçliğin dehşetiyle karşılaşır. Çevresindeki her türden değişimi geçmişin hüznünü paylaşarak ve gelecekte kendini bekleyen hiçliğin dehşetini hissederek yaşar.